

Kadar so meščanje videli, da si je moči tako novcev služiti, napravili so trije ž njim pogodbo, da jih za plačo nauči, kako se brusi drago kamenje, kako se napravljajo zrcala itd. Ko so se začeli drugovi z Gutenbergom shajati, opazili so, da zna še več, nego so mislili, in začeli so mu prigovarjati, naj jim pokaže tudi to. Gutenberg se uda in napravi ž njimi novo pogodbo, ki se je gotovo tiskarstva tikala. Na nesrečo umre eden drug, gori omenjeni Dritzehn, in prav v njegovi hiši je bila tiskarska priprava. Bratje pokojnikovi so zahtevali, da Gutenberg sedaj nje vzprejme v družbo, da si je bilo to zoper pogodbo. Gutenberg jih odkloni, in da se ne bi njegova tajna umetelnost zvedela, dá pod roko zlog v Dritzehnovi hiši razdreti in črke odstraniti. Zaradi tega je nastala pravda, katero je Gutenberg dobil, no ob enem je družba razpala, in on se je povrnil siromašen v svoje rojstno mesto Mogunec. Iz spisov te pravde nam je jasno, da je bilo že vse pripravljeno za tiskanje. Ali se je sploh v Strasburgu tudi kaj uže natisnilo, to pa se ne ve.

237.

Gutenbergova druga Fust in Schöffer. Tiskarski pomočniki se razkropé po svetu.

Gutenberg se je vrnil v Mogunec 1445. l., in če tudi ubog, vendar mu to ni upognilo duha. Nadaljeval je svojo tajno umetelnost in iskal si zanesljivega in bogatega druga; samo pomankanje novcev ga je oviralo, da ni izvel, kar je nameraval. Leta 1450. se udruži z bogatim mogunškim meščanom Janezom Fustom. Kmalu se jima pridruži tudi Peter Schöffer, vešč krasopisec. Tako je bilo vsega dovolj, in ustrojili so prvo tiskarno v Mogunci. S prvega so tiskali po starem načinu lesoreze, samo da so imeli pravo tiskalnico in dobro črnilo, kakeršno rabijo še dandanes. Prve njihove tiskovine so bile kajpada samo male knjižice. Malo po malem so začeli upotrebljati gibljive črke, katere so bile spočetka lesene. Potem je začel Gutenberg črke vlivati, ali še precej okorno, Schöffer pa je to popolnil, in ker je bil tudi krasopisec, znal je lepšo obliko dati vsaki črki. On si je torej za razvitek tiskarske umetelnosti pridobil velikih zaslug, in je vreden, da ga takoj po Gutenbergu imenujemo.

Leta 1452. so bile vse zapreke premagane, in mogli so se lotiti večega podjetja. Sklenili so, da natisnejo knjigo vseh knjig, sveto pismo, seveda latinsko, ker na nemščino je bilo preloženo šele 100 let pozneje. Razborni in neutrudni Gutenberg, ki je svoji novi umetelnosti žrtvoval vse svoje dušne in telesne moči, vse imetje in življenje, imel je naposled uživati sladke plodove tolikega truda, tolikih muk. Takrat so bile knjige izredno drage, to pa zato, ker so se prepisavale. No s tiskanjem se je pomnoževanje knjig za čudo olajšalo, in zato je bilo pričakovati, da bode Gutenberg kmalu prislužil toliko, da bode mogel na stare dni brez skrbi živeti. Ali drugače mu je bilo usojeno. Že je bilo natisneno sv. pisma 12 pol, kar se je Gutenbergu z gadne lakomnosti vse podrl.

Schöffer se je bil tako priljubil Fustu, da ga je oženil s svojo hčerjo. Tast in zet sta poznala popolnoma Gutenbergovo tajnost, in ni se jima zdelo modro deliti ž njim dobička. Pomenila sta se, kako bi ga izrinila iz družbe. V to ime izjavi Fust, da sv. pismo preveč stane, in zahteva nazaj vložene novce z obrestimi, Gutenberg ni mogel vrniti, ker ni imel novcev. Fust ga gre tožit za 2026 glđ. Sodnik mu te novce prisodi, in ako bi Gutenberg ne plačal, sme mu Fust vzeti tiskarno. Fust je storil, in Gutenberg je bil 1445. l. drugi pot siromak. Njegova hudobna drugova sta potem nadaljevala tiskanje biblije in prodajala jo za drage novce. Ta prva knjiga ima dva dela; prvi ima 327 listov, drugi 317. Listi so po 30 centimetrov dolgi in 20 široki. Vsaka stran razen prve ima po 42 vst. Črke so tako zvane gotske. Do nas je te knjige prišlo samo 16 odtiskov. Knjižnice na Dunaji, Monakovem, Berlinu, Lipskem, Frankfurtu, Draždanah imajo po eden odtisek tega dragocenega dela.

Razpale družbe Gutenberg, Fust in Schöffer se je bržkone poslužil njihov pomočnik Pfister, šel v Bamberg, kjer je osnoval posebno tiskarno, v kateri je uže 1456. l. tiskal na svojo roko biblijo in druge knjige. To potrjuje tudi podobnost črk njegovih in prve Gutenbergove biblije.

(Dalje prihodnjič.)

Predlogi in resolucije, ki so bile vzprejete pri zadnji učiteljski konferenciji v Ljubljani.

1. Strma pisava je dobra in koristna, torej jo je šolam priporočati.
2. Z ozirom na veliko število učiteljev v vsakem okraji, izmed katerih marsikdo oboli ali se drugam preseli, vsled česar pouk prestane, je silno potrebno, da se za vsak okraj nastavi namestovalen učitelj za začasno izpraznjena mesta in eventualno za oskrbovanje ekskurzndnega pouka.
3. Pisma, ki se tičejo osebe učiteljeve, naj viša šolska oblastva direktno v zaprtem kuvertu dostavljajo. Že okrajne učiteljske konferencije so se zato večkrat oglasile. Ugled učiteljev trpi, ako se prej po šolski občini razglasi, kaj se je dopisalo učitelju.
4. Deželni šolski svet je naprositi, da izposluje učiteljem pravico do predujmov, kakeršno imajo vsi državni uradniki in celo c. kr. niži služabniki. Bolezni, smrt v družini, premeščenje in drugi dogodki učitelje večkrat spravijo v silne denarne zadrege, iz katerih si ne pomaga drugače, kakor da si za drag denar posojila poišče.
5. Deželna konferencija skleni, da se primernim potom izposlujejo znižani tarifi za učitelje, kakeršni veljajo za državne uradnike, ako se vozijo po državnih železnicah.
6. Deželna učiteljska konferencija izreka nujno potrebo za ustanovitev više slovenske deklishe šole v Ljubljani. Ta predlog je bil s 337 podpisi podkrepjen in brez debate z živahnim odobravanjem vzprejet.

7. Glede na skromne plače in v mnogih slučajih prav revno stanje učiteljev sklone naj konferencija, na merodajnem mestu prositi, da se vsem učiteljem prizna prosto stanovanje ali primerna odškodnina.

8. Deželni šolski svet naj objavlja vse šolske zakone in naredbe dvojezično v priročni izdaji, in sicer vse še zdaj veljavne v posebni knjigi, kar bode pa izdano novih zakonov, ukazov in razpisov, naj se od časa do časa v zvezkih jednake oblike priobčujejo. To izdajo kupovati bili bi primorani krajni šolski sveti za se in za šolska voditeljstva. Šolskim organom je treba zbirko zakonov pri rokah imeti. Zadnji po „Landes-Lehrer-Verein“ l. 1876. na svetlo dani zakonik je zastarel in pošel. Deželnega zakonika nimajo ne učitelji ne krajni šolski sveti. Mnogo šolskih odredob ni lahko najti. Na Štajerskem se dobivajo šolski zakoniki v posebni izdaji, ki šteje že 22 zvezkov. Zalogo imata Leitner in Lubensky. Na Kranjskem naj zalaga to delo deželni šolski svet.

9. Vsem učiteljem in učiteljicam naj se v pokojnino všttevajo vsa službena leta od dne, ko nastopijo dejansko službo z zrelostnim spričevalom.

10. Stalni odbor deželne učiteljske konferencije se poveri, predložiti prošnjo visokemu deželnemu zboru: a) za povišanje odstotne mere za 3 zadnje plačilne razrede, b) za uredbo plač po službenih letih.

Zadnja ureditev plač iz najnovejšega časa je med učiteljstvom veliko nevoljo vzbudila, kajti marsikdo je ostal tam, kjer je bil pred 10—15 leti. Za niže tri vrste so odstotki vsakako prenizko odmerjeni. Deželni šolski svet je z deželnim odborom določeval količino plač, a ves Litijski okraj nima jednega učitelja z najvišjo plačo, dasi bilo vendar v poštev jemati n. pr. Šmartno, ki ima 400 šolo obiskujočih otrok. V njega bližini so rudniki in uradnije, draginja je velika, neprimerna učiteljskim dohodkom. Isto tako žalostna osoda tare učitelje v Kranji, v Kamniku, v Vipavi, pri D. M. v Polji in mnogih krajih. Pri tem predlogu, katerega je gospod Ravnikar še nadalje utemeljeval, vnela se je precejšna debata, a je bil vendar vzprejet.

11. Postavno število otrok, katero bi moral jeden učitelj poučevati na enkrat, naj se vzdržuje po vseh šolah. Prenapolnjene šole zavirajo učne uspehe, disciplino, zdravje in obkladajo učitelja z neopravičeno množino dela. Naj slavni c. k. deželni šolski svet gleda na točno ravnanje po dotičnem paragrafu.

Razne reči.

— Cesar se je pripeljal dne 26. t. m. ob 7. uri na državni kolodvor v Pragi in podal roko pravosodnemu ministru Schöbornu, cesarskemu namestniku Thunu, deželnemu maršalu Lobkovicu in deželnemu poveljniku Grüneju. Grofa Thuna je cesar odlikoval z milostnim nagovorom. Župan dr. Šolc je ogovoril cesarja z lepimi

besedami najprej češki, potem nemški. Cesar je odgovoril naprej nemški, potem češki z zagotovilom, da mu je vedno na srci blaginja bogate dežele češke in njenih prebivalcev in da z zanimanjem zasleduje napredek Prage ter upa, da bode razstava koristila glavnemu mestu in deželi. Po cesarjevih besedah so se razlegali navdušeni slava- in hoch-klici. Cesar se je peljal po ulicah, kakor v slovesnem sprevodu, nebrojna množica je bila nepopisno navdušena. Praški strelci na konjih so spremljali cesarski voz, ki se je le počasi pomikal. Na Hradčinu je stražil Praški meščanski kor. Vsi listi so pozdravljali cesarjev prihod s posebnimi članki. Stranke obžalujejo, da ga ne spremlja grof Taaffe. Pred dvorno palačo ga je vzprejel nadvojvoda Franc Ferdinand. Ob deveti uri se je začel vzprejem ter je trajal do 11^{3/4}. Vzprejeta je bila duhovščina, plemstvo ter načelnštva vojaških in civilnih oblastev. Ob nepopisnem veselju ljudstva se je pripeljal cesar ob 2. uri popoldne v razstavo, kjer so ga pričakovali razstavni odbor, vsi dostojanstveniki, poslanci, plemstvo, duhovščina in razstavniki. Prvi je nagovoril razstavni predsednik grof Kinsky cesarja v češkem in nemškem jeziku ter naglašal zvestobo in udanost vseh, ki so delovali pri tem velikem podjetju, ter se zahvali cesarju za obisk, ki je krona razstavi. Cesar je odgovoril najprvo nemški ter rekel: „Z odkritosrčnim zadovoljstvom vzprejemljam izjavo o lojalnosti in trdni zvestobi in veselji vsled Mojega prihoda in se Vam zato srčno zahvaljujem. Rad sem prišel v Prago, da se sam prepričam o lepem napredku v vseh strokah človeške pridnosti v Moji ljubljeni kronovini češki“. Češki nadaljujoč je rekel: „Uspeh te pod Mojim posebnim varstvom stoječe razstave navdušuj vse prebivalstvo, da vse moči posveti nadaljnemu, vedno večemu procvetu krasne dežele, katera je bogato blagoslovljena in more le s skupnim delovanjem obeh narodov popolnoma prospevati.“ Cesar je zapisal svoje ime v spominsko knjigo. Med prvimi, katere je počastil z nagovorom, bil je dr. Rieger. Po obisku razstave je rekel cesar grofu Zedvitzu, da je iznenaden ter da si bode prihodnjič pod njegovim vodstvom še dalje ogledal razstavo. Dne 27. septembra t. l. je vzprejel cesar deželni odbor, župana Praškega in Liberškega in vseh 226 načelnikov okrajnih zastopov. Na ogovor maršala kneza Lobkovic je odgovoril cesar, da vzprejemlje z zadovoljstvom zagotovilo udanosti in nadaljnega zvestega izvrševanja dolžnosti avtonomnih organov, ter obljubil, da bode tudi za naprej skrbel za duševni in gmotni razvoj dežele. Pri tej priliki je izrazil cesar upanje, da bodo vsi rodoljubni možje podpirali trud za blaginjo kraljevine češke in notranji mir, ki je potreben tudi državi. Opoludne se je cesar peljal po mestu. Obiskal je žensko učiteljsko, Rudolfinum, mestno hišo, novi mestni del Bubno, novo mestno šolo ob belvederu. Potem je bil dvorni obed, na katerega so bili povabljeni člani češkega plemstva, deželni odborniki in deželna poslanca dr. Rieger in dr. Schmeykal. Razstavo je ta dan obiskalo ogromno

dandanes ni v vsej Češki še polovico toliko tiskaren, kolikor jih je bilo v sodemnajstem stoletju.

(Dalje prihodnjič.)

Predlogi in resolucije, ki so bile vzprejete pri zadnji učiteljski konferenciji v Ljubljani.

(Dalje.)

12. Deželna učiteljska konferencija skleni na višem mestu prositi, da se šolsko leto po vseh šolah skrči na deset mesecev in počitnice naj trajajo dva meseca. Dostavljeno je bilo še tej resoluciji, da se učiteljem, ki poučujejo čez postavno število otrok, pripozna primerna nagrada.

13. Predloži naj se prošnja visoki c. kr. vladi za načrt zakona, po katerem bi se izpremenil občinski red z dne 17. februarja 1866. l. toliko, da bi imeli vsi nadučitelji, učitelji in učiteljice volilno pravico, kakor jo imajo na Štajerskem celo podučitelji.

14. Na odločilnih mestih je izprositi, da dobodo učitelji z meščansko skušnjo osebno doklado.

15. a) Učni načrt za učiteljišče naj se pregleda in popravi, osobito naj se večja važnost poklada na kmetijski pouk in praktično uravna, da bodo gojenci lahko vstopili v kako višo kmetijsko šolo. Dunajski učitelji so sicer sklenili — menda iz lokalnih ozirrov —, da se kmetijski nauk na učiteljišči omeji, a na Kranjskem bi bilo koristno, da se ta pouk bolj razširi.

b) Na učiteljišči naj se osnuje nekak tečaj, v katerem bi se pripravniki vadili v fizikalnih poskusih in priučili izdelavati priprave za nauk v naravoslovju.

Pri teh predlogih se je vnela obširna debata in sta bila naposled odklonjena.

16. Vsaka šola imej potrebna učila, kakor to učni red veleva. Sicer je deželni šolski svet leta 1874. odredil, kaj mora vsaka šola neizogibno imeti za uspešno poučevanje; to pa ne zadosuje, kar potrjuje ministerski razpis iz leta 1876. Zato se priporoča: Slavni deželni šolski svet naj a) izda potreben opis učil vsaki šoli potrebnih, b) naj ukaže, da krajni šolski sveti postavijo za učila primerno vsoto v vsakoletni proračun za stvarne šolske potrebščine.

Razne reči.

— Cesarjev god se je slovesno praznoval v Ljubljani dne 4. t. m. Ob 10. uri je daroval prevzvišeni gospod knezoškof v stolni cerkvi slovesno sv. mašo, katere so se udeležili vsi načelniki tukajšnjih civilnih oblastev z mnogimi uradniki. Ob 9. uri je bila v uršulinski cerkvi vojaška sv. maša, katere sta se udeležila generala s častniki. Ljubljanski veteranski kor se je pa udeležil sv. maše v sv. Petra cerkvi, kamor in od koder ga je spremljala Domžalska godba.

— Dne 1. t. m. se je odpeljal cesar iz Prage v Liberce, da obiše mesto ter si ogleda ondctne tovarne. Med potjo se je ustavil na štirih krajih, povsod slovesno pričakovan in navdušeno pozdravljan. Sploh se je zbiralo ljudstvo med celo potjo ob železnični progi v velikih trumah, da vidi in pozdravi preljubljenega vladarja. Zato je pa vozil dvorni vlak bolj počasi nego navadno. Nobenemu pa se ni niti sanjalo, da se bode pripetilo, kar se je žali Bog zgodilo ter užalilo vse narode širnega cesarstva, ki so spremljali cesarja v duhu na njegovem potovanju ter se veselili nad veličastnim vzprejemom, katerega mu je priredilo glavno mesto kraljestva Češkega, zlata Praga, veselilo tem bolj, ker je bila preljubljenemu vladarju prilika dana, prepričati se, da mu je Češki narod udan in zvest ter da so prihajala vsa sumničenja nekaterih židovskih listov le od nekake zavidnosti in škodoželjnosti. Pri Rosenthalu namreč, zadnji postaji pred Libercami, postavila je nečloveška zlobna roka pod most nedaleč od postaje, preko katerega pelje železnica, dve bombi, ki sta se razpočili malo pred prihodom dvornega vlaka ter zelo poškodovali most, a vendar ne toliko, da ne bi bil v kratkem času toliko popravljen, da se je dvorni vlak brez strahu po njem peljal. Brzjav je raznesel ta dogodek, ki je hvala Bogu ostal brez vsake zle posledice, po celem svetu bliskoma, in vse časopisje se je ž njim bavilo. Ali nesramnež ostane le nesramnež. Akopram se je to dogodilo na nemških tleh sredi nemškega prebivalstva, akopram je vladal v Pragi za cesarjevega bivanja vzgleden red, čemur se je čudil sam presvetli cesar, akoravno je bil cesar na Čeških tleh v Pragi s takim zanosom in navdušenjem vzprejet, da so bili celo nasprotniki češkega naroda presenečeni, — vendar je bil list Plenerjeve stranke prvi, ki je ugibal, kje bi bilo iskati zločincev, ter je, če tudi le od daleč, pa vendar le rekel, da ni nemogoče, da bi ne bili zločinci češki šovinisti, ki so hoteli preprečiti cesarjev приход v Liberce. Ta list, ki se zove „Neue Freie Presse“, sklicuje se sicer na madjarske liste, ker si je svoje nesramnosti uže toliko v svesti, da se sramuje sam sebe. Mi v resnici nimamo najmanjšega povoda, da bi sumili, da so Nemci storili to, kar bi rad židovski list zapisal na rovaš Čehom, to pa uže danes izpovedamo, da bi tudi tedaj, ako bi bil ta nesrečnež v istini Nemeč, nikdar ne sodili Nemcev sploh. Pa pustimo ta žalostna razmotrivanja ter povejmo našim čitateljem, da se mnogo govori o nekem znanem socialistu, ki se je zadnje dni baje po tamošnji okolici klatil še z drugimi pajdaši ter čuje na ime dr. Adler. Gotovega pa ni še nič. Cesar se je seveda vse eno peljal v Liberce, kjer je bil izvenredno navdušeno vzprejet ter si ogledal tam znamenitnejša industrijska podjetja. Zvečer se je vrnil v Prago ter se drugi dan ravno tako navdušeno pozdravljan pri odhodu kakor pri dohodu odpeljal na Dunaj, kamor je došel zvečer okolo 11. ure ter se podal v Schönbrunn. Ulice, po katerih se je cesar na Dunaji vozil, bile so razsvetljene, ter nebrojna množica ga je čakala, da je pokazala neizrecno veselje nad